

HIER VERBODEN. UITGEVOERD NAAR DAAR. OVERAL DODELIJK.

DE ROL VAN BELGIË IN DE EXPORT VAN VERBODEN PESTICIDEN

In samenwerking met:

FIAN
BELGIUM

iles
de
paix

Inhoudstafel

Inleiding	3
De wereldwijde export van pesticiden die hier verboden zijn	4
1. Wat zijn verboden pesticiden?	5
2. Internationale en Europese data over (verboden) pesticiden	9
3. België, geen kleine speler	10
a. Analyse van de data over de Belgische uitvoer van verboden werkzame stoffen	10
b. Sprekende case: Syngenta en thiamethoxam, een bedreiging voor de voedselzekerheid	13
c. Belgische acetochloor en Oekraïense maïs	14
4. Ondoorgrondelijk en complex: zijn de officiële gegevens een graadmeter voor de omvang van de Belgische export?	15
a. Geglobaliseerde productieketens met gebrek aan transparantie	15
b. Werkzame stoffen en gewasbeschermingsmiddelen: een veel omvangrijker probleem	16
c. Verouderde pesticiden op de markt	17
d. Ontoereikende controlesystemen in invoerende landen	19
Impact en gevolgen in het globale Zuiden	20
1. Impact op de gezondheid van producent en consument in het globale Zuiden	21
2. Impact op de biodiversiteit en het milieu	23
3. Het boemerangeffect: de gevolgen voor de Europese consument en landbouwer	24
Argumenten voor het instellen van een verbod	26
1. Inconsistentie troef	27
a. In strijd met de mensenrechten	27
b. In strijd met de geest van de Europese Green Deal en de Belgische verbintenissen	28
c. In strijd met de regionale verbintenissen	28
d. Waar privébedrijven als winnaar uitkomen	29
2. Een handel die de voedselsystemen en de voedselzekerheid ondermijnt	30
Aanbevelingen	32
1. Aanbevelingen met betrekking tot verboden pesticiden	33
2. Aanbevelingen met betrekking tot het gebruik en de handel in pesticiden	34

Auteur : Jonas Jaccard

Publicatie: januari 2023

Proeflezers: Benoît de Waegeneer, Suzy Serneels, Manu Eggen, François Grenade, Nicky Gabriëls, Isabelle Franck, Bruno Schiffers

Omslagfoto: Cochabamba, Boliviaë, december 2022. © Serra

Verantwoordelijk uitgever: Benoit de Waegeneer, Wolstraat, 4 - 1000 Brussel

Met de steun van:

België
partner in ontwikkeling

Inleiding

De landbouwhandel groeit wereldwijd en daarmee gepaard een landbouwmodel en landbouwtechnologieën die afstammen van de groene revolutie van de jaren '60: mechanisatie, zaden, meststoffen en bestrijdingsmiddelen of pesticiden. De verkoop van deze laatste heeft de afgelopen decennia een enorme groei gekend, vooral in de landen van het globale Zuiden. Alle pesticiden die op de markt komen zijn speciaal ontworpen en ontwikkeld om in te werken op een levend organisme¹ (zijn vitale functies verstoren, meestal met de dood tot gevolg). Het staat buiten kijf dat hun gebruik heeft geleid tot een reeks rampen voor mens en milieu. Het is trouwens omwille van hun schadelijke gevolgen voor de menselijke gezondheid en van hun impact op de biodiversiteit en de natuur in het algemeen, dat hun verkoop en gebruik worden gereguleerd door talrijke regelgevingen. Sommige pesticiden zijn zelfs rondt verboden op Europese bodem. De Europese Unie (EU) wil het voorbeeld geven door regelgeving in te voeren die verder gaat in de bescherming van de gezondheid en het milieu dan andere regio's in de wereld. Hoewel het gebruik van bepaalde pesticiden verboden is, blijven veel lidstaten, waaronder België, deze wel produceren en exporteren naar derde landen. Dit is volgens de letter geen inbreuk op de EU-wetgeving, maar wel in strijd met een reeks internationale verbintenissen van de Europese Unie en België. Kunnen de EU en België legitiem blijven toestaan dat pesticiden die zo gevaarlijk worden geacht dat ze op hun eigen grondgebied verboden zijn, worden geproduceerd en naar derde landen uitgevoerd? Des te meer omdat deze landen vaak niet over de middelen beschikken om de verkoop en het gebruik van deze bestrijdingsmiddelen correct te reguleren, waardoor ze nog meer ernstige sociale en ecologische gevolgen hebben.

De handel in giftige werkzame stoffen waaruit pesticiden bestaan schaadt de gezondheid van de producent en de consument, in België en in derde landen, bedreigt de biodiversiteit, het milieu en ondermijnt daarmee de voedselzekerheid en de veerkracht van voedselsystemen. Hij versterkt de oneerlijke concurrentie tussen landbouwers en draagt bij tot de voortzetting van een landbouwmodel dat afhankelijk is van fossiele brandstoffen en technologieën die niet aangepast zijn aan de huidige uitdagingen en dat derde landen blijvend afhankelijk maakt van de teelt van handelsgewassen. Deze handel is niet alleen in strijd met de internationale verbintenissen van België en de Europese Unie. Hij ondermijnt ook haar geloofwaardigheid op het internationale toneel in het kader van de Green Deal en meer in het algemeen in haar aanpak van wereldwijde uitdagingen (klimaatverandering, chemische vervuiling...). Tot slot wordt helemaal geen rekening gehouden met de realiteit van veel lage- en middeninkomenslanden en de middelen waarover zij beschikken om een kader te scheppen ter bescherming van de gezondheid van hun bevolking en milieu.

---

1. Etymologisch gezien is het woord pesticide afkomstig van het Engelse *pest* ("schadelijk(e) insect of plant, parasiet") en het achtervoegsel *-cide* ("slaan, slachten, doden").

DEEL 1

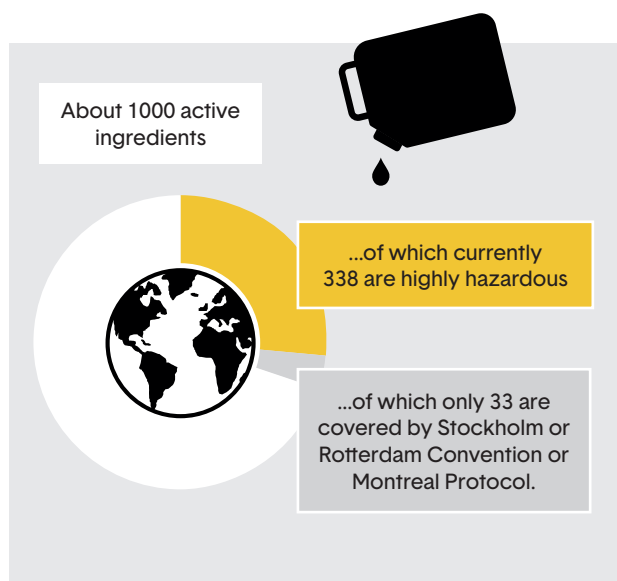
**DE WERELDWIJDE
EXPORT VAN
PESTICIDEN DIE HIER
VERBODEN ZIJN**

1. Wat zijn verboden pesticiden?

Momenteel zijn er wereldwijd ongeveer 1.000 werkzame stoffen (w.s.) op de markt² (zie afb. 1)³.

Afb. 1: Actieve stoffen die wereldwijd in omloop zijn
Bron: Pesticides atlas, 2022

Werkzame stoffen hebben een reeks intrinsiek gevaarlijke chemische eigenschappen. De werkzame stoffen die het voorwerp uitmaken van dit onderzoek zouden een CMR-effect hebben (kankerverwekkend, mutageen en reprotoxisch), wat inhoudt dat ze kanker veroorzaken, het genetisch materiaal van levende wezens aantasten, schadelijk zijn voor de vruchtbaarheid en de hormoonhuishouding verstoren. Ze veroorzaken nog andere aandoeningen, zoals de ziekte van Parkinson. W.s. berokkenen voornamelijk schade wanneer landbouw(st)ers of arbeid(st)ers dergelijke producten gebruiken, maar

tasten ook de gezondheid van de lokale bevolking of consumenten aan omdat residuen in voedingsmiddelen achterblijven. Sommige werkzame stoffen brengen eveneens ernstige schade toe aan het milieu (bodem, lucht, water) en de biodiversiteit: bestuivers, aquatische fauna, micro-organismen in de bodem, hulpinsecten... Een ander heikel punt is hun persistentie (dat ze na gebruik in de omgeving blijven nawerken) in de ecosystemen, wat ons niet alleen vandaag maar ook in de toekomst belet om in een gezond milieu te leven.

Highly Hazardous Pesticides (HHP), een probleemcategorie

De HHP zijn een categorie GBM die in 2006 door de FAO en de WHO werd gecreëerd, maar nooit volledig werd geïmplementeerd. Geconfronteerd met de passiviteit van de internationale organisaties, stelde het Pesticide Action Network (PAN) zelf een lijst op van HHP op basis van de criteria die door de FAO/WHO waren bepaald: beschouwd worden als "extreem gevaarlijk" of "zeer gevaarlijk" voor acute toxiciteit; geclassificeerd zijn als erkend of vermoedelijk CMR; opgenomen zijn in de verdragen van Montreal, Rotterdam of Stockholm; een bewezen hogere incidentie hebben van schadelijke of onomkeerbare gevolgen voor de menselijke gezondheid of het milieu. Aan deze categorieën voegde PAN aanvullende criteria toe¹. In totaal worden 338 werkzame stoffen, of bijna een derde van de stoffen die momenteel wereldwijd worden gebruikt, beschouwd als HHP².

1. Zie UNEP, *Highly Hazardous Pesticides (HHPs)*, geraadpleegd op 28 oktober 2022.
2. *Public Eye*, « *Highly Hazardous Profits* », 2019.

2. Een werkzame stof (w.s.) is een chemisch element dat wordt verkregen via een industrieel productieproces. W.s. dienen als basis voor de productie van ofwel gewasbeschermingsmiddelen (GBM) bestemd voor landbouwdoeleinden, ofwel industriële producten (biociden en andere). In dit document richten we ons uitsluitend op w.s. voor de landbouw.
3. Heinrich-Böll-Stiftung, Friends of the Earth Europe, PAN Europa, Bünd Duitsland, "Pesticiden Atlas. Facts and Figures about Toxic Chemicals in Agriculture", 2022

Ondanks hun bewezen gevaar (75% van de HHP zijn in de EU verboden) stonden 12 van hen in 2017 in de top 20 meest verkochte pesticiden ter wereld. In volume wordt 70% van de HHP verkocht in lage- en middeninkomenslanden. Voor Syngenta (nu ChemChina), met een Belgische fabriek in Seneffe, maken HHP inherent deel uit van het bedrijfsmodel: 40% van de pesticiden die het bedrijf op de markt brengt bevat werkzame stoffen die geclassificeerd zijn als HHP³.

Terwijl de agrochemische bedrijven beweren te streven naar meer duurzaamheid, tonen de HHP aan dat een aanzienlijk deel van hun bedrijfsmodel net gebaseerd is op de verkoop van deze bestrijdingsmiddelen.

3. "Dodelijk bij inademing" (H330) volgens het wereldwijd geharmoniseerde classificatie- en etiketteringssysteem van chemicaliën, bekend als GHS; geclassificeerd als CMR 1a en 1b door het Europese agentschap, het Amerikaanse (USEPA) en het Internationaal Agentschap voor Kankeronderzoek; geclassificeerd als hormoonverstoorder; als zeer giftig voor bijen volgens het USEPA; en tot slot ook giftig voor het waterleven en bioaccumulerend.

Op internationaal niveau wordt de chemicaliënmarkt gereguleerd door drie bindende verdragen, genaamd BRS voor Bazel, Rotterdam en Stockholm.

Het Verdrag van Bazel voorziet in grensoverschrijdende controle op gevaarlijk afval tussen de OESO-landen (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) en in een verbod op de invoer van bepaalde stoffen. Het Verdrag van Stockholm betreft stoffen die bekend staan als POP (persistente organische verontreinigende en bioaccumulerende stoffen). Binnen de EU is de productie en het gebruik van POP (of producten die deze bevatten) strikt verboden.

De meest succesvolle regelgeving om de GBM-markt te reguleren is het Verdrag van Rotterdam. Het werd in 1998 ingevoerd door het Milieuprogramma van de Verenigde Naties (UNEP) en de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO) en trad in werking in 2004. Het principe van het Verdrag van Rotterdam is gebaseerd op de procedure van voorafgaande geïnformeerde toestemming (*prior informed consent* of PIC in het Engels). Dankzij de PIC-procedure kunnen de ondertekenende landen (165) informatie verkrijgen over de kenmerken van deze chemische producten, de internationaal verhandelde hoeveelheden kennen (de kennisgeving van uitvoer) en hun toestemming geven voor de invoer ervan

(de voorafgaande toestemming). Hiermee werd een aanzienlijke sprong vooruit gemaakt in de bescherming van het milieu en de getroffen bevolking⁴, ook al verloopt het behalen van al deze doelstellingen eerder moeizaam (zie kader hieronder).

Bijlage III bij het Verdrag bevat een lijst met de werkzame stoffen die aan een PIC-procedure zijn onderworpen en niet uitgevoerd kunnen worden zonder de voorafgaande toestemming van het bestemmingsland. De bijlage bevat een lijst met 54 werkzame stoffen die in de categorie pesticiden⁵ zijn ingedeeld: de PIC-pesticiden. 18 hiervan zijn industriële chemische stoffen (met name biociden) en 35 zijn landbouwproducten (GBM); 1 werkzame stof is in beide categorieën⁶ opgenomen.

Op Europees niveau wordt het Verdrag van Rotterdam uitgevoerd door EU-verordening 649/2012 betreffende de uitvoer en invoer van gevaarlijke chemische stoffen. Deze verordening hanteert dezelfde principes (kennisgeving van uitvoer en voorafgaande toestemming), maar is ambitieuzer en beoogt een betere bescherming van het milieu en de bevolking in de invoerende landen. De verordening bepaalt het volgende:

*Dientengevolge moeten voor gevaarlijke chemische stoffen [...] die door de Unie als gewasbeschermingsmiddelen [...] verboden of aan strenge beperkingen onderworpen zijn, soortgelijke regels voor kennisgeving van uitvoer gelden als die welke van toepassing zijn op chemische stoffen [...] in het verdrag [van Rotterdam]*⁷.

Bijlage I van de verordening bevat een lijst van 207 werkzame stoffen waarvan het gebruik in de EU verboden of aan strenge beperkingen onderworpen is. Elk jaar stelt de Europese Commissie (EC) een update van de PIC-lijst voor op basis van de evolutie in de bestaande regelgeving⁸.

4. Zie de website van het Verdrag van Rotterdam.
5. Pesticide of bestrijdingsmiddel is een algemeen begrip dat zowel gewasbeschermingsmiddelen voor landbouwgebruik omvat als producten voor industrieel gebruik, voornamelijk biociden. Soms gaat het om dezelfde werkzame stoffen, maar in andere concentraties. Met het oog op de leesbaarheid wordt de term pesticide hierna gebruikt in de betekenis van gewasbeschermingsmiddel.
6. Zie Chemische stoffen in bijlage III bij het Verdrag van Rotterdam.
7. Betreffende nr. 8 van EU-verordening nr. 649/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 4 juli 2012 betreffende de in- en uitvoer van gevaarlijke chemische stoffen.
8. Deel 3 van bijlage I van verordening 649/2012 herneemt de volledige bijlage III bij het Verdrag van Rotterdam. Met het oog op vereenvoudiging zullen we daarom verder in deze tekst alleen nog verwijzen naar de PIC-lijst van EU-verordening 649/2012. Bovendien worden de PIC-GBM hierna beschouwd als (in de EU) verboden GBM.

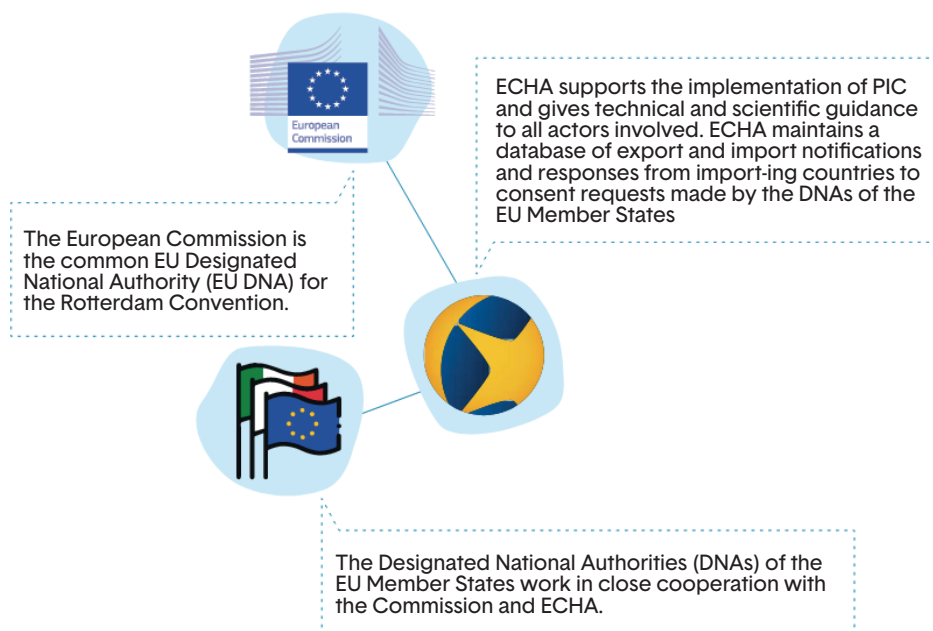

Naast de loutere kennisgeving van uitvoer worden de lidstaten aangemoedigd om informatie uit te wisselen en de verantwoordelijkheid voor de handel in gevaarlijk chemische stoffen te delen met de derde landen "ter bescherming van de gezondheid van de mens en het milieu tegen mogelijke schade" (artikel 1.b van 649/2012).

Voor de concrete tenuitvoerlegging centraliseert het Europees Agentschap voor chemische stoffen (ECHA) de kennisgevingen van uitvoer van de lidstaten (zie afb. 2). Aan het begin van elk jaar leggen de industrieën exportprognoses voor aan het ECHA (dit zijn niet de werkelijk uitgevoerde hoeveelheden, maar vooruitzichten) voor de werkzame stoffen die zijn opgenomen in Verordening nr. 649/2012. Deze kennisgevingen omvatten de betrokken hoeveelheden of volumes, de productconcentraties, maar ook de betrokken bedrijven en het land van bestemming (niet-EU).

Afb. 2: De PIC-actoren op Europees niveau

Bron: Understanding the PIC – website van ECHA

Op Belgisch niveau is het de Federale Overheidsdienst (FOD) Volksgezondheid die de kennisgevingen van uitvoer beheert. Deze worden aan het eind van het jaar ontvangen en zijn nauwkeuriger (dit zijn de werkelijk uitgevoerde hoeveelheden). Ze bevatten eveneens de hoeveelheden en het land van bestemming. Dit is de meest betrouwbare manier om informatie te verkrijgen over de handel in deze chemische stoffen.

De PIC-lijst vertegenwoordigt slechts het kleine zichtbare deel van alle werkzame stoffen die worden gebruikt bij de productie van GBM. In tegenstelling tot de werkzame stoffen opgenomen in EU-verordening 649/2012, zijn deze werkzame stoffen niet onderworpen aan kennisgeving van uitvoer. Ze zijn dus veel moeilijker te traceren.

De regels met betrekking tot de pesticidensector (productie, goedkeuring, verkoop en gebruik) verschillen naargelang de regio in de wereld (zie afb. 3). De wetgevingen zijn strenger in de EU dan in de rest van de wereld. Agrochemische bedrijven profiteren van deze ongelijkheid: bij gebrek aan regelgeving in derde landen kunnen ze, in overeenstemming met de PIC-procedure, werkzame stoffen die in de EU verboden zijn wel exporteren naar andere regio's. Volgens een rapport wordt slechts 3,3% van de werkzame stoffen die momenteel wereldwijd in omloop zijn onderworpen aan een regelgeving op grond van een bindend verdrag (BRS-verdragen) ⁹.

9. Misereor, Inkota, Rosa Luxembourg, Khanyisa, Agrotoxico, "Hazardous Pesticides from Bayer and BASF - a global trade with double standards", 2020.

Afb. 3: Verboden pesticiden per land
Bron: Bombardi, 2022

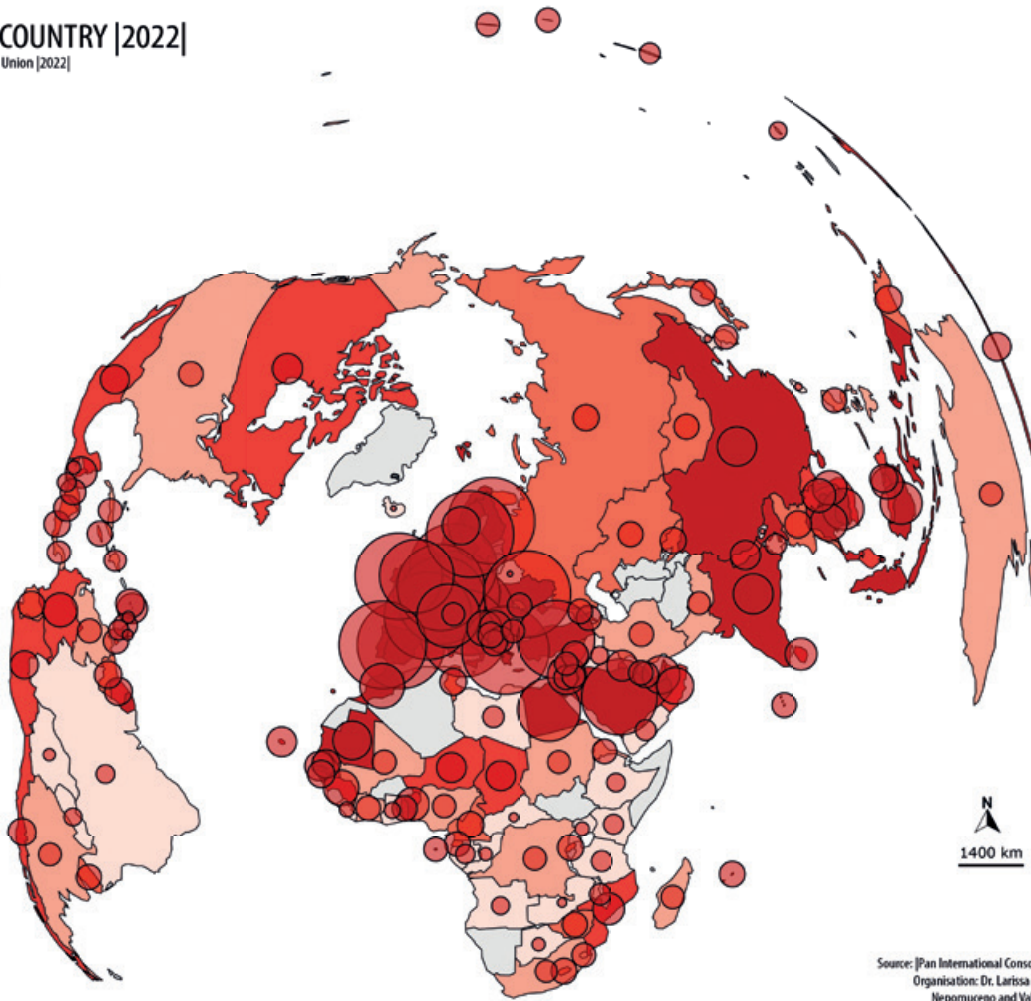
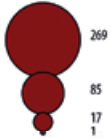
BANNED PESTICIDES BY COUNTRY |2022|

* There are 269 banned pesticides in the European Union [2022]

Percentage of banned pesticides, in relation to the total of 269 banned products in the European Union

Number of pesticides banned, by country

Projection: ETRS89 / LAEA Europe

Source: [Pan International Consolidated List of Banned Pesticides |2022|]
 Organisation: Dr. Larissa Mies Bombardi; Elaboration: Pablo L. M. Nepomuceno and Valdeir S. Cavalcante Gonçalves. [Jul. 2022]

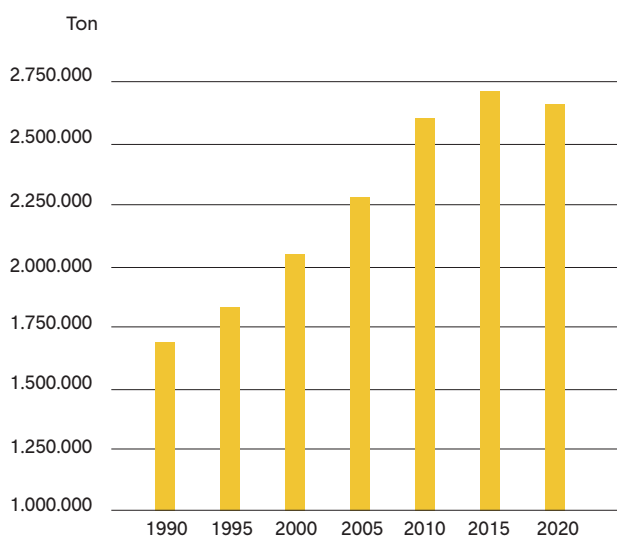
2. Internationale en Europese data over (verboden) pesticiden

Het verbruik van bestrijdingsmiddelen neemt wereldwijd toe. Ondanks de duurzaamheidsbeloften van de industrieën in de sector¹⁰ neemt de verkoop niet af: +60% omzet tussen 1990 en 2020 (afb. 4). Deze stijging is het best zichtbaar in de lage- en middeninkomenslanden, waar de ontwikkeling

Afb. 4: Wereldwijde consumptie van pesticiden

Bron: Bombardi, 2022

van de landbouwsector exportindustrieën doet groeien en bloeien (agrochemie, mechanica, zaden...)¹¹.

In 2020 publiceerden de Zwitserse ngo Public Eye en Uearthed, een Brits onderzoeksbureau, een studie over de export van verboden pesticiden (EU-verordening 649/2012/96) door de EU-lidstaten. Zij baseerden zich hiervoor op de ECHA-registers. Uit dit onderzoek bleek dat de EU in 2018 81.000 ton pesticiden die in de EU verboden zijn uitvoerde naar 85 landen, waarvan 75% lage- en middeninkomenslanden zijn¹². Onder de producerende landen vinden we de zwaargewichten van de Europese industrie terug: het Verenigd Koninkrijk, Italië, Frankrijk, Duitsland, maar ook België, dat met bijna 5.000 ton onderworpen aan een kennisgeving van uitvoer, ofwel meer dan 6% van het Europese totaal, geen verwaarloosbare rol speelt.

**In 2018
exporteerde
de Europese
Unie 81 000
ton verboden
pesticiden naar 85
landen**

10. Investigate Europe, Anika Gatt Seretny, CropLife Europe: "Mandatory reduction targets are not realistic", 24 juni 2022.

11. Public Eye, "Highly Hazardous profits", 2019.

12. Public Eye en Uearthed, "Pesticides interdits : l'hypocrisie toxique de l'Union européenne", 2020.

3. België, geen kleine speler

Sinds 2013
exporteerde België
gemiddeld
6200 ton verboden
pesticiden per jaar

Volgens het rapport van 2021 van de FOD Economie¹³ realiseerde de sector "verdelingsmiddelen en andere chemische producten" (cat. C20.2 volgens Statbel) in 2020 een omzet van 477 miljoen euro. Dit vertegenwoordigt een stijging met 35% ten opzichte van 2016.

Als we inzoomen op de handelspartners zien we dat 66% van de producten wordt uitgevoerd naar andere EU-landen (waaronder het VK), met Frankrijk en Duitsland als koplopers. Brazilië deed in 2020 een grote sprong naar boven in de Belgische ranglijst, naar de 3^e plaats¹⁴ (zie afb. 5).

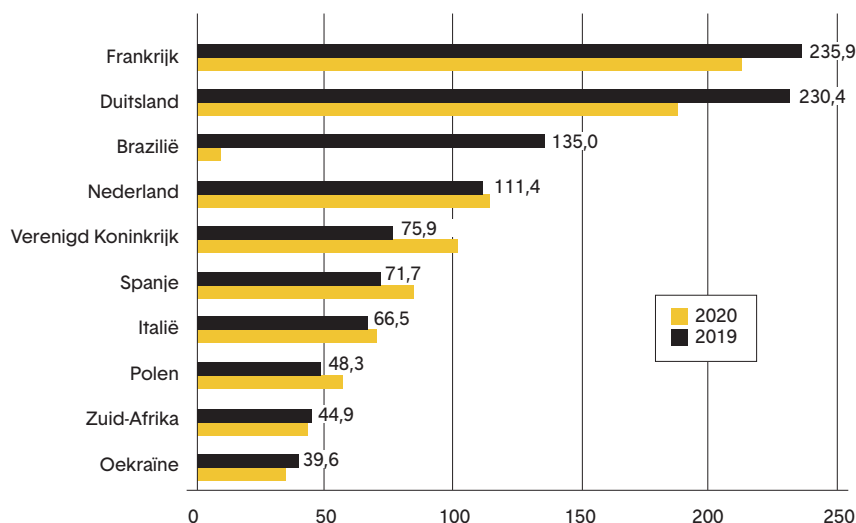
Afb. 5: Handelspartners bij de uitvoer voor de vervaardiging van verdelingsmiddelen en andere chemische producten voor de landbouw (in miljoen euro)

Bron: NBB, FOD Economie, 2021

a. Analyse van de data over de Belgische uitvoer van verboden werkzame stoffen

Methodologie

De FOD Volksgezondheid staat in voor het beheer van de kennisgevingen van uitvoer op grond van het Verdrag van Rotterdam. In dit onderzoek werd gekeken naar de stoffen die onderworpen zijn aan een kennisgeving van uitvoer, omdat die gegevens op vraag aan de overheid te raadplegen zijn. Dit onderzoek is gebaseerd op de analyse van deze gegevens voor de jaren 2013 tot 2020. Volgens de overheid is het onmogelijk om eerdere exportgegevens te verkrijgen zonder verdere uitleg.

13. FOD Economie, "Verslag over de economische conjunctuur in de chemische nijverheid, de lifesciences en de verwerking van kunststof en rubber", november 2021..

14. *Ibid.*

De door de overheidsdienst verstrekte gegevens hebben betrekking op verboden werkzame stoffen die worden verwerkt in twee soorten producten: gewasbeschermingsmiddelen voor de landbouw en producten voor industrieel gebruik, voornamelijk biociden. Sommige bevatten dezelfde werkzame stoffen, maar dan in andere formuleringen en concentraties om tot het eindproduct te komen.

Van 2013 tot 2020 exporteerde België 16 verschillende werkzame stoffen voor landbouwgebruik die in de EU verboden waren (afb. 6 en 7).

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Totaal	Gemiddeld
Export van in de EU verboden w.s. voor de landbouw (in ton)	10643	7212	6803	7850	7033	3456	2684	4005	49686	6211

Afb. 6: Totale reële jaarlijkse uitvoer uit België van w.s. voor landbouwdoeleinden, vermeld in bijlage I bij EU-verordening 649/2012

Bron: FOD Volksgezondheid, analyse van de auteur

Tussen 2013 en 2020 exporteerde België bijna 50.000 ton verboden werkzame stoffen naar meer dan 70 landen (afb. 8). Dit getuigt van de vitaliteit van de Belgische agrochemiesector, van het wereldwijde karakter van deze handel, maar ook van de verantwoordelijkheid die België heeft in de sociale, gezondheids- en ecologische gevolgen die het gebruik van dergelijke stoffen met zich brengt.

Verboden w.s. voor landbouwgebruik uitgevoerd door België	Gemiddelde productiehoeveelheid (10 ³ kg of L)								Gemiddelde over de jaren/ Totaal
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
de jaren/Totaal	3752	4997	3755	5141	3788	1573	397	1289	3087/24693
1,3-dichloorpropeen	3.752	4.997	3.755	5.141	3.788	1.573	397	1.289	3.087/24.693
Acetochloor	-	2.199	2.903	2.471	3.083	1.665	2.086	2.326	2.390/16.733
Amitraz (L)	12,8	-	6,8	-	12,5	7	9,5	11,9	
Carbendazim	-	-	-	-	-	149	103	100	117/352
Chloorfenapyr	2,7	-	-	-	-	-	-	-	
Chloorpicrine	-	-	-	0,051	-	-	-	-	
Dichloorvos	-	-	-	104	-	-	-	-	
Ferbam	6.820	-	94,5	77	139,8	33	39	51	1.036/7.254
Flufenoxuron	14,7	13,5	8,2	13,8	6,7	12	13,4	10,5	11,6/93
Iprodion	-	-	-	-	-	-	16	32	
Paraquat (L)	39,7	0,0009	-	-	-	-	-	-	
Permethrin	-	-	-	3,8	0,6	1	1	3,8	
Thiamethoxam	-	-	-	-	-	-	-	153	
Tricyclazool	1,6	1	4,9	1,3	-	-	-	-	
Trifluralin	-	-	29,5	38	-	-	-	-	
Zineb	-	-	-	-	2,1	15,5	20	27,7	

Afb. 7: Gedetailleerde export per jaar vanuit België van w.s. voor landbouwgebruik, vermeld in bijlage I bij EU-verordening 649/2012

Bron: FOD Volksgezondheid, analyse van de auteur

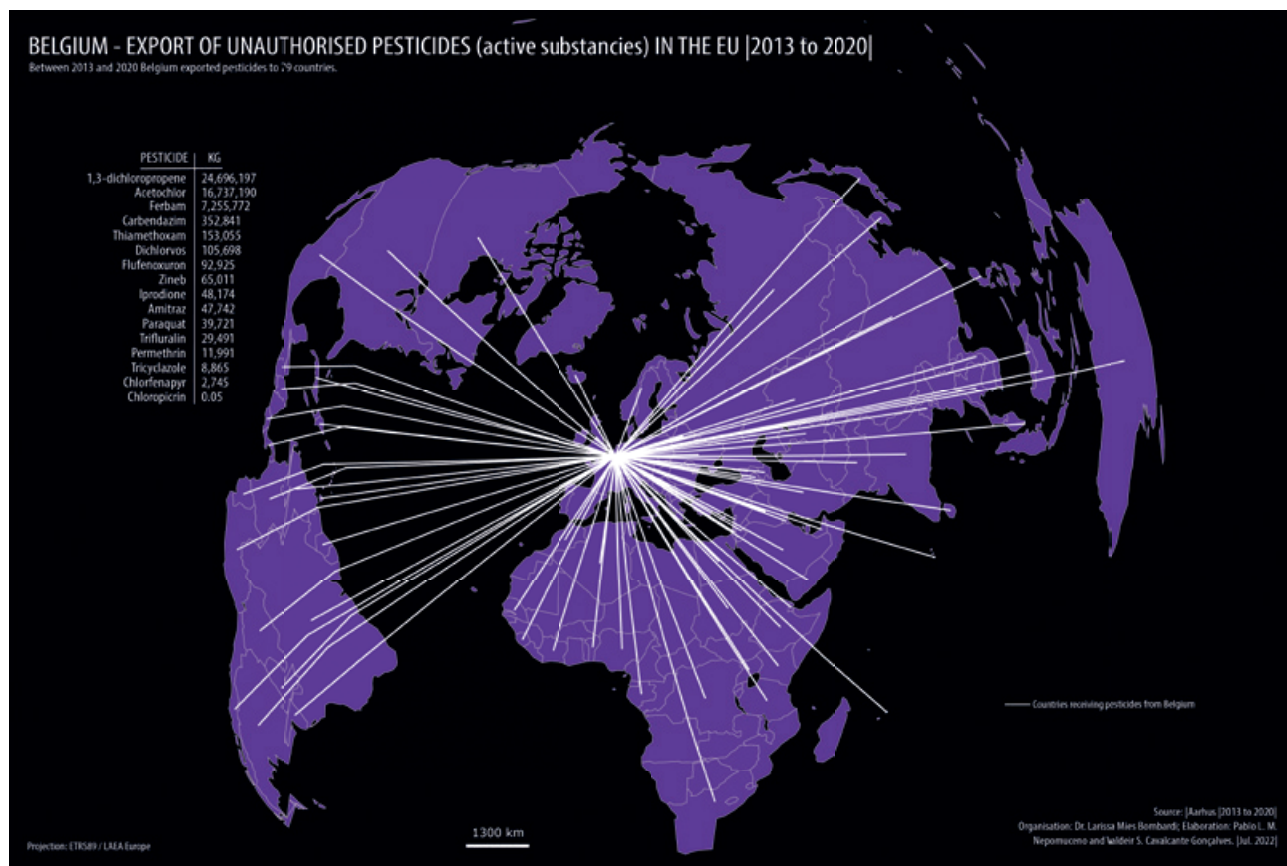
Een aantal weetjes over de vijf meest geëxporteerde werkzame stoffen in volume:

- > **1,3-dichloorpropeen:** grootste Belgische productie, gemiddeld 3.000 ton per jaar sinds 2013, voornamelijk bestemd voor Japan, de Verenigde Staten, Honduras en Chili. Is een organische chloornematicide verboden in de EU sinds 2009. Geclassificeerd als potentieel kankerverwekkend. Verboden in 34 landen wereldwijd. Wordt gebruikt voor fumigatie en wordt rechtstreeks in de bodem geïnjecteerd (waardoor alle levende organismen worden gedood ("biologisch vacuüm") en het water wordt verontreinigd) van gewassen als bananen, wortelen en andere groenten (aardappelen, wijnstokken...). Dit GBM hanteren is heel risicovol en een voorafgaande opleiding volgen is essentieel.
- > **Acetochloor:** tweede Belgische exportproduct, gemiddeld 2.091 ton/jaar (op 8 jaar). Herbicide gebruikt in de maïsteelt, bijna uitsluitend bestemd voor Oekraïne. Verboden in 43 landen. Vormt een groot risico voor waterorganismen en plantenefende vogels. Geclassificeerd als kankerverwekkend en hormoonverstoorder.
- > **Ferbam:** wordt sinds 2013 geëxporteerd met uitzondering van het jaar 2014, gemiddeld 1.036 ton/jaar naar Peru, Costa Rica, de VS, Argentinië... Is een

contactfungicide met hoge chronische toxiciteit. Verboden in 31 landen. Gebruikt in talrijke teelten (fruit, groenten, tabak...). Behoort tot dezelfde familie als mancozeb, tot voor kort een van de meest gebruikte GBM in België. Van de markt gehaald wegens zijn toxiciteit voor bijen en ophoping in de bodem (niet-afbreekbaar).

- > **Carbendazim:** productie van gemiddeld 116 ton/jaar van 2018 tot 2020. Slechts sinds 2018 onderworpen aan de kennisgeving voor uitvoer, want in 2016 toegevoegd aan de Verordening (EEG) nr. 649/2012. Gemiddeld uitgevoerd naar meer dan 10 landen. Verboden in 34 landen. Is een systemisch schimmelwerend middel dat zeer giftig is voor het aquatisch milieu.
- > **Thiamethoxam:** 153 ton uitgevoerd naar Brazilië in 2020. Grootste Europese productie van verboden neonicotinoïde. Is een neonicotinoïde dat giftig is voor bijen en niet selectief voor andere insecten. Uit de Europese markt verwijderd vanwege het risico voor bestuivers. Verboden in 28 landen. Gebruikt als insecticide in zaadcoating.

Fig. 8 : Belgische export van w.s. voor landbouwgebruik volgens bijlage I in het reglement UE 649/2012 tussen 2013 en 2020
Bron: Bombardi, 2022.

b. Syngenta en thiamethoxam, een bedreiging voor de voedselzekerheid

Thiamethoxam, een neonicotinoïde dat zeer giftig en niet-selectief is voor alle insecten, symboliseert perfect het probleem. De erkende toxiciteit voor bijen zette de EU er reeds in 2013 toe aan om het gebruik ervan (samen met clothianidin en imidacloprid) tijdelijk te verbieden via Verordening nr. 485/2013¹⁵ en vervolgens definitief in 2018 (hoewel er nog enkele uitzonderingen bestaan, zoals voor suikerbieten). Toch was de multinational Syngenta, met een productiesite in Seneffe, in 2020 de grootste Europese fabrikant en uitvoerder van dit pesticide. Volgens gegevens van de Belgische overheid exporteerde Syngenta 153 ton van de werkzame stof naar Brazilië, wat, op basis van de concentratie van het eindproduct Engeo Pleno S (een mengsel van thiamethoxam en lambda-cyhalothrin), neerkomt op 1.085.106 liter eindproduct.

Neonicotinoïden zijn een klasse insecticiden (voornamelijk samengesteld uit 7 moleculen op de markt) die in de VS verscheen in de jaren 1980 en in Europa in de jaren 1990. Ze werken in op het zenuwstelsel van insecten, zeer vergelijkbaar met nicotine in sigaretten, vandaar hun naam. Hoewel de consensus over de gevolgen

voor de mens nog niet is bereikt¹⁶, staat de toxiciteit voor insecten, vogels en bijen niet meer ter discussie: er is een zeer duidelijke correlatie tussen de drastische daling van insectenpopulaties en de komst van neonicotinoïden op de markt¹⁷. Deze zijn namelijk al bij heel lage dosis werkzaam. Als ze het insect niet meteen doden, schaden hun zogenaamde subletale effecten¹⁸ het voortplantingsvermogen, oriëntatievermogen enz.¹⁹. Daarom zijn ze zo schadelijk voor bijenkolonies en kregen

15. Uitvoeringsverordening (EU) nr. 485/2013 van de Commissie van 25 mei 2013.
16. Cimino *et al.*, "Effects of Neonicotinoid Pesticide Exposure on Human Health: A Systematic Review", 2017.
17. Bonmatin *et al.*, "Environmental fate and exposure; neonicotinoids and fipronil", Environmental Science and Pollution Research, 2014; Foucart S., *Et le monde devint silencieux*, Seuil, 2019.
18. Subletale toxische effecten tasten het vermogen van een populatie aan om in evenwicht te blijven.
19. Collet C., Charreton M., "Évaluation des capacités locomotrices de l'abeille en laboratoire : une méthode qui permet d'identifier des effets sublétaux après exposition à des pyrèthrinoides et des néonicotinoïdes", Innovation Agronomiques, INRAE, 2020.

België exporteert gemiddeld 2390 ton acetochloor per jaar, waarvan 97% naar Oekraïne

ze de bijnaam “bijenmoordenaars”. Als gevolg van hun gebruik werd de landbouw in de VS tussen 1992 en 2014 zo’n 48 keer dodelijker voor bijen²⁰!

Thiamethoxam is een systemisch insecticide dat wordt gebruikt als zaadcoating, waardoor het zich in de hele plant kan verspreiden, inclusief in de pollen en de nectar die giftig worden voor bestuivers. Neonicotinoïden zijn zeer persistente GBM, waardoor ze zich verder kunnen verspreiden in de bodem en het milieu. Naar schatting verspreidt 90% van de coatingstof zich in het milieu en blijft het daar een aantal jaren aanwezig²¹. Het gebruik als zaadcoating over grote oppervlakken en elk jaar opnieuw bij het inzaaien van gewassen verklaart het effect op het ineenstuiken van de biodiversiteit in de landbouw. Op lange termijn vormt dit een gevaar voor onze voedselzekerheid wereldwijd²².

In Brazilië, de eindbestemming van het product Engeo Pleno S geproduceerd door Syngenta, wordt het GBM gebruikt in de teelt van katoen, soja, maïs, koolzaad... Syngenta maakt er massaal promotie voor de deugden van het product²³, ondanks de onmiskenbare risico’s. De intensiteit van de handel tussen de Mercosur-landen (Brazilië, Argentinië, Paraguay, Uruguay) en de EU doet terecht vragen rijzen over de restsporen aanwezig in het voedsel dat we hier importeren. Laat ons niet vergeten dat Brazilië op dit moment de nummer 1 voedingsmiddelenexporteur naar de EU is. Dit toxische verband werd onder andere belicht door de Braziliaanse onderzoekster Larissa Bombardi²⁴.

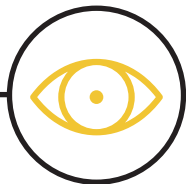
c. Belgische acetochloor en Oekraïense maïs

Acetochloor is een herbicide dat sinds 1969 wordt geproduceerd door Monsanto (nu Bayer). Het werd op grote schaal ingezet in de maïsteelt in Europa. Naar aanleiding van het rapport van de Europese Autoriteit voor voedselveiligheid (EFSA) werd de toelating voor deze stof in 2011 ingetrokken (bijlage I bij Richtlijn 91/414/EEG). De effectbeoordeling wees met name op de afbraak van acetochloor tot meerdere metabolieten (resultaten van chemische afbraak), met genotoxische en kankerverwekkende risico’s voor levende wezens, blootstelling van het grondwater en hormoonverstorende effecten voor amfibieën tot gevolg. Ondanks deze Europese waarschuwingen is acetochloor een van de meest aanwezige werkzame stoffen in op Belgische bodem geproduceerde GBM. Van 2014 tot 2020 produceerde en exporteerde België er gemiddeld 2.390 ton van per jaar, waarvan 97% naar Oekraïne ging. Acetochloor wordt voornamelijk geproduceerd door een dochteronderneming van Bayer en Corteva.

Sinds begin 2000 is de maïshandel tussen Oekraïne en de EU alleen maar toegenomen. Enerzijds is het areaal voor graangewassen tussen 2000 en 2018 sterk gegroeid, van 11,6 tot 14,3 miljoen hectare, waarvan 30% in 2018 bestemd was voor maïsteelt²⁵. Anderzijds is de Europese invoer sterk gestegen: in 2018 bedroeg die 11 miljoen ton (tegenover 338.000 ton vijftien jaar eerder). Het associatieverdrag dat beide partijen in 2015 ondertekenden, zorgt voor een bestendiging en een toename van deze handel...

20. RTBF, “Pesticides, à quand la fin du carnage ?”, uitgezonden op 2 mei 2022.
21. Le Monde, “Tout comprendre aux pesticides néonicotinoïdes”, 15 maart 2016.
22. Soumis N., “Les néonicotinoïdes : une menace pour la biodiversité, les écosystèmes et la sécurité alimentaire”, Équiterre et ACME, 2018.
23. Syngenta Brasil, “Engeo Pleno® S | Resultados superiores no controle de pragas da cana!”, promovideo verschenen op YouTube op 8 augustus 2022.
24. Bombardi, L., “Geography of Asymmetry: the vicious cycle of pesticides and colonialism in the commercial relationship between Mercosur and the European Union”, 2021.
25. Agriculture stratégies, “Exportations de maïs ukrainien vers l’Union européenne : contre-sens sur les nouvelles routes de la soie ?” geraadpleegd op 2 november 2022.

4. Ondoor- grondelijk en complex: zijn de officiële gegevens een graadmeter voor de omvang van de Belgische export?

a. Geglobaliseerde productieketens met gebrek aan transparantie

Een van de grootste obstakels in het analyseren van de sector is het gebrek aan transparantie doorheen de productieketen. De bedrijven in de sector zijn sterk geglobaliseerd en eerder terughoudend om informatie te delen. Ze herschikken hun productie in functie van de regelgeving, van delokaliseringsoportunities en van de werkzame stoffen die publiek domein worden.

Zo werd paraquat, een van de meest giftige werkzame stoffen ter wereld die verantwoordelijk zou zijn voor meer dan 100.000 doden wereldwijd²⁶, nog tot 2014 uit België geëxporteerd. Je zou denken dat de sector in België is gestopt met het produceren van deze verboden werkzame stof. Tijdens een bezoek in oktober 2022 in de Peruaanse Chillónvallei, de 'moestuï' van Lima, werd aan de rand van een veld echter een GBM met paraquat teruggevonden, deels afkomstig uit België (afb. 9).

Vermoedelijk is het onderdeel van het product dat in België geproduceerd werd niet verboden en dus niet onderworpen aan de kennisgeving van uitvoer. Het veelvoud aan herkomstbronnen van dit product (Colombia, Mexico, Brazilië, België) voor de eindverpakking in Ecuador en export naar Peru wijst op de complexiteit van de productieketens en de nood aan regulering op wereldwijd niveau.

Afb. 9: Een fles Gramoxone® (paraquat) geproduceerd door Syngenta.

Gevonden in de Chillónvallei, aan de rand van Lima, Peru, Oktober 2022. Krediet van de auteur.

26. Public Eye, "Paraquat Papers. Comment Syngenta a ignoré les avertissements pour garder son pesticide toxique sur le marché", 24 maart 2021 ; Le Monde, "Un demi-siècle de mensonges et de secrets sur le paraquat, pesticide lucratif et poison violent", 25 maart 2021.

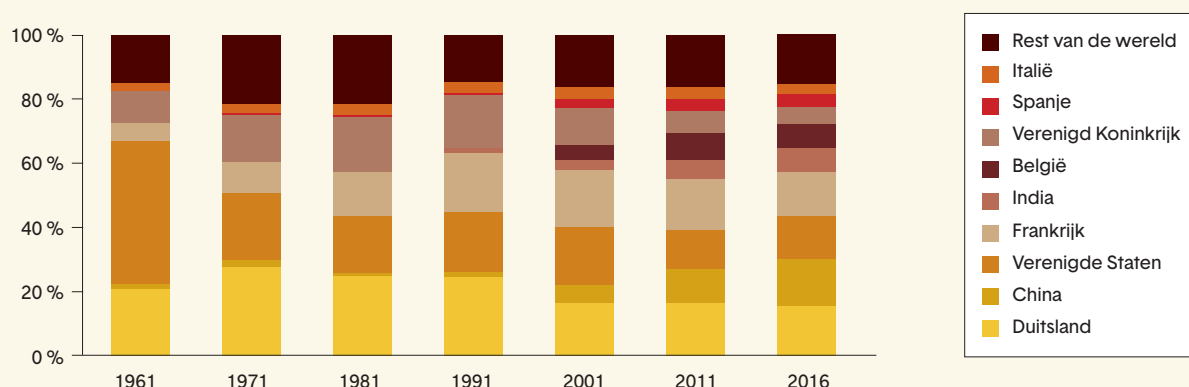
Generische werkzame stoffen en delocalisering

Een ander fenomeen dat in eerdere studies¹ aan het licht kwam, is de verschuiving van de GBM-productie naar Aziatische landen (met name China en India) (zie afb. 10). De ontwikkeling van nieuwe werkzame stoffen stagneert al jaren: van 2000 tot 2016 daalde het aantal gepatenteerde werkzame stoffen wereldwijd van 35% naar 20% van het marktaandeel. Doordat vele werkzame stoffen publiek domein worden, wordt de productie van GBM naar andere landen verplaatst. Volgens een rapport van BASIC kost de productie van een GBM met een gepatenteerde werkzame stof gemiddeld €80/kg. Een generische GBM kost slechts €23/kg. We zien dus een productiestijging in Aziatische landen. In 2020 werd 15% van het wereldwijde GBM-volume in China geproduceerd (waarvan de helft werd geëxporteerd) en 5% in India, al zal deze laatste waarschijnlijk haasje-over springen met China. Sinds de jaren 2000 zien we een exponentiële groei. Tekenend voor deze dynamiek is de overname van het Zwitserse bedrijf Syngenta in 2017 door het Chinese chemieconglomeraat ChemChina.

De landen van het globale Zuiden kopen steeds meer van die goedkope GBM die minder nauwgezette kwaliteitscontroles ondergaan. Als ze al GBM op basis van gepatenteerde werkzame stoffen gebruiken, zijn deze omwille van hun hogere kostprijs voornamelijk bestemd voor exportgewassen.

Afb. 10: Uitvoer van GBM per land van oorsprong tussen 1961 en 2016

Bron: Le BASIC, 2021

1. Le BASIC, « Analyse de la création de valeur et des coûts cachés des produits phytosanitaires de synthèse », onderzoeksrapport, 2021.

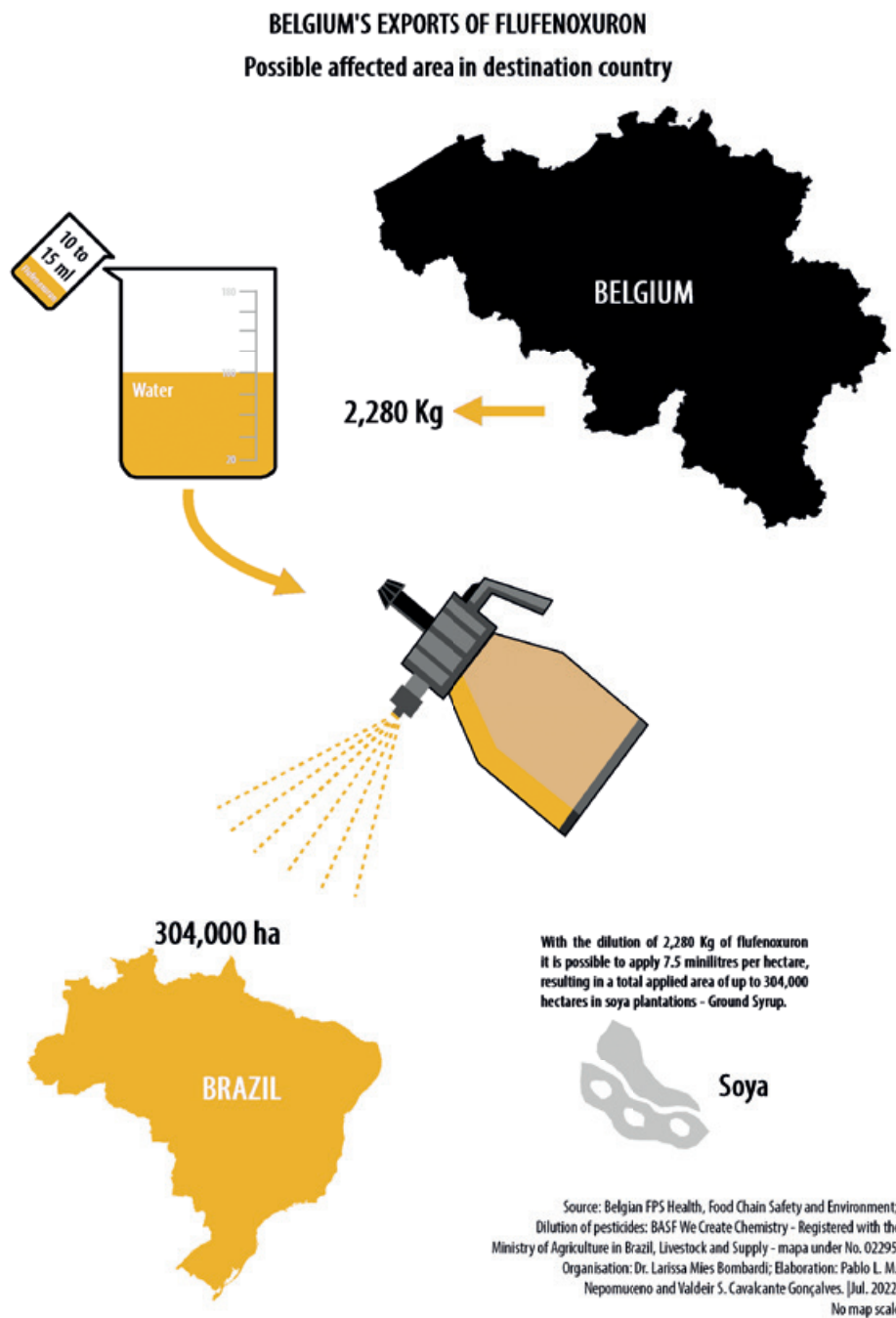
b. Werkzame stoffen en gewasbeschermingsmiddelen: een veel omvangrijker probleem

Zoals uitgelegd zijn werkzame stoffen onderworpen aan een kennisgeving van uitvoer, uitgedrukt in hoeveelheid (kg of L) technische substantie (de geconcentreerde stof). Om als gewasbeschermingsmiddel te kunnen dienen, worden deze stoffen gecombineerd en/of verdund met andere adjuvanten (stoffen die soms even giftig zijn als de werkzame stoffen), of opgelost in een organisch

oplosmiddel (soms water) om een homogene nevel te vormen in de sproeimachine van de landbouwer. Wanneer we de hoeveelheden geproduceerde werkzame stof vergelijken met de hectaren gewassen die mogelijk met deze GBM worden behandeld, begrijpen we al snel welke rampzalige gevolgen deze GBM hebben (zie afb. 11). Hun werking is zodanig krachtig dat hoeveelheden, die voor niet-ingewijden misschien klein lijken, een aanzienlijk potentieel behandeld oppervlak vertegenwoordigen en dus een aanzienlijk gevaar. Zo volstaat 2.280kg flufenoxuron om 304.000ha sojabonen te behandelen, een gebied groter dan de provincie Antwerpen!

Afb. 11: Landbouwoppervlakte behandeld met flufenoxuron, uitgevoerd naar Brazilië in 2019
 Bron: Bombardi, 2022

c. Verouderde pesticiden op de markt

Een van de strategieën die fabrikanten aanwenden om de geldende wetgeving te omzeilen is om geen nieuwe vergunningsaanvraag in te dienen voor werkzame stoffen als ze weten dat die toch verboden gaan worden. Zo kunnen werkzame stoffen waarvan de vergunning is

verlopen maar waarvoor geen formeel verbod geldt, nog steeds worden geproduceerd en geëxporteerd buiten de EU. Omdat de wetgeving zich enkel toespitst op werkzame stoffen in omloop, worden deze niet in de wetteksten opgenomen (zie tekstkader "Exportverbod – het Franse voorbeeld").

Haven van Antwerpen: strategische locatie voor de handel in pesticiden

« België speelt een zeer belangrijke rol in de handel in werkzame stoffen en gewasbeschermingsmiddelen »

David Clarinval,
minister van Landbouw

Naast de productie van verboden GBM door bedrijven in België, weten we dat de chemische industrie een van de paradedepaardjes is van de Belgische industrie. De haven van Antwerpen speelt een strategische rol in deze handel vanwege haar geografische ligging in België en zelfs in Europa.

Het belang van de chemiesector in de haven van Antwerpen is geen geheim. In 2019 bedroeg de totale waarde van niet-maritieme activiteiten¹ die in de haven van Antwerpen werden behandeld 7,3 miljard euro, waarvan 3,1 miljard euro voor de chemische industrie, ofwel 42% van het totaal. In datzelfde jaar werd ongeveer 1,5 miljard euro geïnvesteerd in de haven, waarvan 867 miljoen door de chemische industrie, ofwel 57% van het totaal². Die rol wordt ook erkend door de federale minister van Landbouw David Clarinval: "België speelt een zeer belangrijke rol in de handel in werkzame

stoffen (WS) en gewasbeschermingsmiddelen (GBM). De haven van Antwerpen is inderdaad de op een na grootste importhaven voor GBM voor de Europese Unie³". In hetzelfde document wijst de minister tevens op de illegale handel in pesticiden die in de haven plaatsvindt.

Hoewel deze bewering betrekking heeft op de import van pesticiden, wordt wel gesuggereerd dat de haven van Antwerpen een rol speelt in de pesticidenhandel⁴. Bovendien is de BASF-fabriek, gevestigd in de haven van Antwerpen, volgens het bedrijf zelf "het grootste geïntegreerde chemische productiecentrum in België en de tweede belangrijkste productiesite van BASF-groep wereldwijd⁵". Van de in de EU verboden werkzame stoffen produceert BASF met name flufenoxuron (gemiddeld 11 ton/jaar tussen 2018 en 2020) en fipronil⁶. De haven lijkt een fundamentele schakel in de export van verboden pesticiden uit België.

Ondanks meerdere verzoeken⁷ aan het Vlaams Gewest en de federale overheid⁸ en op grond van artikel 21 §2 van de wet van 5 augustus 2006 betreffende de toegang van het publiek tot milieu-informatie, slaagden we er niet in meer informatie te verkrijgen over de rol van de haven van Antwerpen. Hieruit blijkt eens te meer dat de transparantie- en controleverplichtingen van de sector moeten worden versterkt.

1. Niet-maritieme activiteiten zijn segmenten van de haven die vanwege hun geografische nabijheid en frequent gebruik van de infrastructuur slechts een indirecte economische link hebben met de havenactiviteit. Bijvoorbeeld: handel, industrie, grondtransport en andere logistieke diensten.
2. Rubbrecht *et al.*, "Economic importance of the Belgian maritime and inland ports", working paper research, 2021.
3. David Clarinval, Antwoord op de schriftelijke parlementaire vraag nr. 162, gesteld door Leen Dierick, Parlementslid, op datum van 09/04/2021, over "illegale handel in pesticiden", beschikbaar op www.dekamer.be.
4. Public Eye en Uearthed, "Pesticides interdits : l'hypocrisie toxique de l'Union européenne", 10 september 2020.
5. BASF, Productie, geraadpleegd op 3 november 2022.
6. Public Eye en Uearthed, "Pesticides interdits...".
7. E-mailuitwisseling met de federale overheid op 24/03, 07/04, 24 en 27/06, 11/07 en 09/09/2022; met het Vlaams Gewest op 11/04, 12/05, 12/07 en 09/09/2022. Op te merken is dat de contactpunten van het Comité REACH in Vlaanderen om informatie op te vragen niet meer zijn bijgewerkt sinds 2013!
8. In België is export een federale bevoegdheid, terwijl productie en opslag regionale bevoegdheden zijn.

d. Ontoereikende controlesystemen in invoerende landen

Hoewel het Verdrag van Rotterdam vereist dat invoerende landen expliciet hun toestemming verlenen alvorens chemische stoffen opgenomen in bijlage III van het Verdrag mogen worden geëxporteerd, rijzen er twijfels bij de daadwerkelijke toepassing van deze "geïnformeerde toestemming". De dossiers ter goedkeuring zijn zo omvangrijk en technisch (enkele honderden pagina's) dat we ons oprecht kunnen afvragen of de invoerende landen werkelijk in staat zijn om met volledige kennis van de feiten te antwoorden. In landen als de Democratische Republiek Congo of Burkina Faso, waar pesticiden (waaronder pesticiden die in de EU verboden zijn) enorme schade veroorzaken, heeft de overheid hoogstens een paar personen in dienst om kennis te nemen van de dossiers en binnen de 2 maanden te antwoorden, zoals bepaald in het verdrag, al stelt het verdrag in theorie ook dat "de partijen de aangewezen nationale autoriteiten voldoende middelen toewijzen om hen in staat te stellen hun taken efficiënt te vervullen²⁷." Als die middelen er al zijn. Bovendien hebben onderzoek(st)ers en middenveldorganisaties van het globale Zuiden herhaaldelijk gewezen op de druk die agrochemie multinationals uitoefenen wanneer ze zich ergens willen vestigen en nieuwe markten willen aanboren²⁸. In landen waar de menselijke en materiële hulpbronnen schaars zijn, waar de expertise soms beperkt is en de export van landbouwproducten een aanzienlijk deel van de inkomsten vertegenwoordigt, stelt het maatschappelijk middenveld zich vragen bij de geldigheid van de toestemming.

Aangezien bijna alle aan pesticiden gerelateerde overlijdens (meer dan 385 miljoen vergiftigingen per jaar, waaronder 11.000 sterfgevallen²⁹) voorkomen in de landen van het globale Zuiden, kunnen we alleen maar vaststellen dat het Verdrag van Rotterdam zijn doelstellingen niet bereikt, nl. de handel in chemicaliën reguleren "om de gezondheid van mens en milieu te beschermen tegen mogelijke schade³⁰".

27. "Questions fréquentes sur la Convention de Rotterdam", website van het Verdrag van Rotterdam, geraadpleegd op 2 november 2022.
28. Friends of the Earth Europe, "Toxic trading. The EU pesticide lobby's offensive in Brazil", 2022.
29. Boedeker *et al.*, "The global distribution of acute unintentional pesticide poisoning: estimations based on a systematic review", *BMC Public Health*, 2020.
30. "La Convention – Aperçu" website van het Verdrag van Rotterdam, geraadpleegd op 2 november 2022.

**11 000 slachtoffers
per jaar.
De landarbeid(st)ers
zijn de eerste
slachtoffers van
pesticiden**

DEEL 2

IMPACT
EN GEVOLGEN IN HET
 Globale Zuiden

Zoals talrijke wetenschappelijke analyses reeds hebben aangetoond³¹ zijn pesticiden vaak persistente producten. Het resultaat is een wereldwijd vervuild milieu. Deze aangetaste omgeving vormt een gevaar voor de bodemvruchtbaarheid, de biodiversiteit (en dus het vermogen van gewassen om zich aan de bioagressoren aan te passen), onze toegang tot gezonde natuurlijke hulpbronnen en, op termijn, voor ons vermogen om voldoende landbouwproductie te garanderen. De sector moet hoogdringend worden gereguleerd om onze voedselzekerheid op lange termijn te garanderen.

Landarbeider die aardbeinvelden besproeit.
Chillonvallei, Lima, Peru, september 2022.

1. Impact op de gezondheid van producent en consument in het globale Zuiden

Zowel landbouwproducenten als consumenten in het globale Zuiden zijn minder goed beschermd dan hun Europese tegenhangers tegen de gevaren van verboden GBM. Door het gebrek aan regelgeving is het onmogelijk om dit probleem onder controle te krijgen. Volgens een rapport zou 25% van de zogenaamde "ontwikkelingslanden" niet beschikken over regelgeving inzake het gebruik van GBM. Als deze regelgeving al bestond, zou 80% van de "ontwikkelingslanden" over onvoldoende middelen beschikken om de bestaande wetten te doen naleven³². De gevolgen voor de producent zijn talrijk: gebrek aan adequate bescherming voor de landarbeid(st)ers (zie kader hieronder over Mali); huid-, spijsverterings- en ademhalingsproblemen door acute blootstelling; aandoeningen als gevolg van chronische blootstelling; informele doorverkoop met gebrekkige informatie; ongeletterdheid en gebrek aan kennis over de gebruikte GBM. Voor de consument: residuen aanwezig op voedingsmiddelen doordat de producent de wachttijd onvoldoende naleeft, weinig kennis over de

31. Leenhardt S. et al., "Impacts des produits phytopharmaceutiques sur la biodiversité et les services écosystémiques" Samenvatting vn het ESCo-verslag, INRAE/Ifremer, 124 blz., 2022; Fuhrmann S. et al., "Pesticide Research on Environmental and Human Exposure and Risks in Sub-Saharan Africa: A Systematic Literature Review", *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2022.

32. Public Eye, « Highly Hazardous Profits », 2019.

gevaren verbonden aan pesticiden. Ook verschillen in de gebruikstechnieken kunnen de schade van GBM vergroten. In Argentinië of Brazilië is het bijvoorbeeld nog steeds toegestaan om te verstuiven met een sproeivliegtuig (terwijl dat in de EU sinds 2009 verboden is). Deze techniek verhoogt de blootstellingsrisico's aanzienlijk voor de landarbeid(st)ers en de lokale bevolking door de hogere drift van het product. Daarom vormen de verboden GBM een grote sociale en gezondheidsbedreiging voor de landen van het globale Zuiden³³.

33. Sarkar S. *et al.*, « The use of pesticide in developing countries and their impact on health and the right to food », DEVE committee, European Parliament, 2021.

Gebrek aan beschermingsmiddelen en opleiding van telers (Mali)

In Mali, de grootste katoenproducent in West-Afrika, zijn sinds de koloniale tijd ware congregaties ontstaan rond deze teelt. De sector wordt omkaderd door enorme structuren, zoals het *Malian Company for the Development of Textiles*, die gesubsidieerd zijn met overheidsgeld en grote hoeveelheden GBM aanbieden aan katoenboeren. Van de 50 werkzame stoffen geïdentificeerd in het kader van het onderzoek¹ door Le Bars *et al.*, zijn er 10 verboden in de EU. Samen vormen ze de basis van 35 eindproducten, ofwel 20% van de beschikbare producten²! De aanwezigheid van verboden GBM is daarom verre van verwaarloosbaar. Bovendien laten berekeningen van de toxiciteit voor gebruikers en voor de verontreiniging van de bodem en het oppervlaktewater alarmerende resultaten zien.

In een ander onderzoek door Le Bars *et al.*³ in een aantal Malinese dorpen werd vastgesteld dat werkzame stoffen, die in de EU verboden zijn (atrazine, paraquat, acetochloor, enz.), in de tuinbouwsector worden gebruikt. Deze

verboden werkzame stoffen vormen 31% van de geïdentificeerde werkzame stoffen; wat niet weinig is. Tijdens de sproeiperiode werden op de onderzoekslocaties tevens veel symptomen van acute vergiftiging waargenomen (ogen, maag, huid, mond). Een lange termijn follow-up van de cohort zal toelaten om chronische effecten te identificeren.

De auteurs van deze onderzoeken wijzen op de noodzaak om de bewustwording te vergroten bij de gebruikers en de autoriteiten over het gebruik van dergelijke stoffen. Het is van essentieel belang dat beschermingsuitrusting aangepast aan de klimatologische omstandigheden toegankelijk wordt, dat opleidingen worden gegeven om de kennis over de gevaren van deze producten te versterken en zo een gezondheidsschandaal te voorkomen dat anders onvermijdelijk lijkt.

1. Hier moet worden opgemerkt dat geen verband kon worden gelegd tussen de w.s. geproduceerd in België en die teruggevonden in West-Afrika.
2. Le Bars M. *et al.*, Évaluation des risques liés à l'utilisation de pesticides en culture cotonnière au Mali, *Cahiers de l'agriculture*, 2020.
3. Le Bars M. *et al.*, Usage des pesticides et impacts sur la santé des applicateurs en zone cotonnière du Mali, *Cahiers de l'agriculture*, 2022.

2. Impact op de biodiversiteit en het milieu

Zoals reeds besproken zijn de effecten van verboden GBM op de biodiversiteit en het milieu echt problematisch: persistentie in het aquatisch milieu die leidt tot verontreiniging van waterlopen en drinkwater, ook in grote steden in het globale Zuiden³⁴, maar ook tot ernstige risico's voor het aquatisch leven (carbendazim, flufenoxuron); verontreiniging van de bodem en het grondwater door de uitloging van GBM (1,3-dichloorpropeen); levensbedreigend voor bestuivers die essentieel zijn voor een groot deel van onze voedselproductie (thiamethoxam) en voor insecten in het algemeen (permethrin en thiamethoxam); bioaccumulatie in levende organismen en bioconcentratie in de voedselketen van het agroecosysteem, wat leidt tot ontwikkelingsstoornissen bij levende organismen (tricyclazool). De reikwijdte van de schadelijke effecten van in Europa verboden GBM is stof tot nadenken over een wereldwijd verbod.

34. Public Eye, « Highly hazardous... ».

De export van Belgische carbendazim naar de Filipijnen

In het kader van onderzoeken door onze Filipijnse partners (*The federation of agricultural workers* (UMA) en de milieugroep CCNCl) werden in de Filipijnen sporen van een Belgisch pesticide teruggevonden: carbendazim. Dit systemische herbicide werd in 2009 van de Europese markt gehaald vanwege zijn extreme toxiciteit in het aquatisch milieu (het werd echter pas in 2016 toegevoegd aan Verordening 649/2012). Toch heeft het bedrijf Arysta, sindsdien overgenomen

door de Indiase groep UPL, de 5e grootste in de sector, er tussen 2018 en 2020 gemiddeld meer dan 115 ton van geproduceerd in de fabriek in Ougrée, op een steenworp van het centrum van Luik. Het wordt geëxporteerd naar meer dan tien landen: Kenia, Bangladesh, Zuid-Afrika, de Filipijnen...

In de Filipijnen zijn de GBM van Arysta met carbendazim vrij te koop op het internet (zie afb. 13a en 13b) en in gespecialiseerde winkels (afb. 13c). Het herbicide wordt massaal gebruikt in de tropische fruitteelt (banaan, mango...). In 2018 exporteerde Arysta 15 ton werkzame stoffen naar de Filipijnen, goed voor 30.000 liter eindproduct (Goldazim, Zimcote...). Dit is op z'n zachtst gezegd een twijfelachtige praktijk, als je weet dat het INRS, het Nationale Onderzoeksinstituut in Frankrijk, verklaart dat het product genetische afwijkingen veroorzaakt, de vruchtbaarheid schaadt en zeer giftig is voor aquatische omgevingen, met rampzalige effecten op lange termijn¹. Deze werkzame stof is zo hardnekkig dat ze volgens een onderzoek van Casado *et al.*² in 2019, na meer dan 10 jaar verbod in Europa, nog steeds in 93% van de 29 Europese rivieren voorkomt!

Afb. 13a, 13b en 13c: Het herbicide carbendazim wordt vrij verkocht in de Filipijnen

Bron: Filipijnse website³ (13a en 13b); partnerfoto's: Kleen Valley Agricultural Supply (Poblacion, Nabunturan, Davao de Oro) (13c)

1. INRS, « Carbendazime. Fiche toxicologique no214 », 2009.
2. Casado J. *et al.*, "Screening of pesticides and veterinary drugs in small streams in the European Union by liquid chromatography high resolution mass spectrometry", *Science of the Total Environment*, 2019.
3. <https://shopee.ph/Goldazim-Carbendazim-500-g-L-SC-1L-i.417534928.3885714301>

—
**In 2018 werden
residuen van
74 verboden
pesticiden
teruggevonden
in 5800 Europese
voedselstalen**
—

3. Het boemerang- effect: de gevolgen voor de Europese consument en landbouwer

De blinde vlek in de export van verboden GBM naar derde landen wordt belicht door de gevolgen die deze praktijk uiteindelijk heeft voor ons, Europese consumenten. Omwille van de marktstructuur en de kostprijs van GBM komen werkzame stoffen die naar derde landen worden geëxporteerd voornamelijk terecht bij telers van handelsgewassen, die vaak voor export bestemd zijn. Ondanks het Europees verbod op de meest giftige GBM omwille van gezondheids- en milieuredenen belanden ze uiteindelijk toch in het voedsel dat we importeren. Dat is de absurditeit van het gebrek aan bindende regelgeving in dit domein.

Krachtens de Europese verordening 396/2005 inzake maximumresidugehalten in onze voeding (de MRL's worden vastgesteld op een bepaalde limiet, gewoonlijk op 0,01mg/kg), zijn Europese lidstaten verplicht om (al dan niet geïmporteerde) voedingsmiddelen regelmatig te testen en deze resultaten te delen met de Europese Autoriteit voor voedselveiligheid (EFSA). Een studie door het PAN in 2020 op basis van het jaarverslag van het EFSA wijst op alarmerende resultaten: 74 verboden werkzame stoffen gevonden in 5.800 voedselmonsters. In meer dan 1.600 daarvan werd carbendazim gevonden, een werkzame stof die o.a. door Arysta (vandaag UPL) wordt geproduceerd,

« De PIC-procedure is kolonialistisch, omdat ze de exporterende landen juridisch beschermt »

Larissa Bombardi

wat het de meest aanwezige verboden werkzame stof maakt in de voeding van Europeanen. De meest getroffen voedingsmiddelen zijn o.a. thee (48-65% van de geteste monsters) en tropisch fruit (papaja's, guave...). De ingevoerde plantaardige producten bevatten duidelijk meer residuen van verboden stoffen dan Europese voedingsmiddelen (8,4% van de monsters tegenover 3,8%), wat aantoont dat vele werkzame stoffen die van de markt gehaald zijn in de EU nog steeds op grote schaal worden gebruikt in derde landen, ondanks hun problematische toxicologische of ecotoxicologische eigenschappen³⁵.

Ook voor landbouwers heeft deze hypocrisie in het gebruik en de handel van gevaarlijke producten nadelige gevolgen. Terwijl de EU het gebruik van bepaalde GBM door haar landbouw(st)ers verbiedt, tolereert zij deze wel in het voedsel dat we importeren. Dit veroorzaakt oneerlijke concurrentie tussen landbouwers hier en elders, zoals reeds aangehaald in het voorbeeld van acetochloor in Oekraïne.

Een dekoloniale kijk op pesticiden - door Larissa Bombardi

De PIC-procedure (Verdrag van Rotterdam) bepaalt dat wanneer een land op eigen grondgebied verboden pesticiden naar een ander land uitvoert, het land van invoer hiermee moet instemmen en moet bevestigen op de hoogte te zijn van het verbod in het land van oorsprong omwille van de schadelijke gevolgen die het veroorzaakt. Deze procedure geeft blijk van een kolonialistische benadering, omdat ze de uitvoerlanden, die net economisch voordeel halen uit deze handel, juridisch beschermt. Onder het mom van een "gedeelde verantwoordelijkheid" tussen de invoerende en uitvoerende landen, exporteren de landen van het globale Noorden, waaronder de Europese Unie, kankerverwekkende, teratogene³⁶, hormoonverstorende en ecologisch schadelijke pesticiden naar de landen van het globale Zuiden.

Het argument dat de EU (via de PIC) naar voren schuift, namelijk dat zij niet exporteert wat landen niet willen importeren en dat zij daarom het recht eerbiedigt van de invoerende landen om hun eigen keuzes te maken, is een omkering van de verantwoordelijkheid. Dit zou erop neerkomen om de verantwoordelijkheid voor het plunderen van natuurlijke hulpbronnen en de dwangarbeid die ermee gepaard gaat, of voor de ontbossing van het Amazonewoud, uitsluitend bij de landen van het globale Zuiden te leggen.

35. PAN Europe, « Residues of Banned Pesticides in EU food », technical report, 2020 ; zie ook de (FAVV) met vergelijkbare gegevens.

36. die het risico op misvorming van een foetus vergroot

DEEL 3

**ARGUMENTEN
VOOR HET INSTELLEN
VAN EEN
VERBOD**

1. Inconsistentie troef

a. In strijd met de mensenrechten

Pesticiden worden, naast de internationale milieuwetgeving, eveneens gereguleerd door het internationaal recht inzake de mensenrechten. Verschillende instrumenten en normen voor mensenrechten leggen plichten op aan landen, gelet op de enorme impact die bestrijdingsmiddelen hebben op het genot van verschillende grondrechten, in het bijzonder het recht op leven, het recht op voedzame voeding, het recht op gezondheid, het recht op een gezonde omgeving, de arbeidsrechten en de rechten van een aantal specifieke risicogroepen. Deze plichten eindigen niet aan de landsgrenzen en hebben eveneens betrekking op de uitvoer van gevaarlijke/verboden pesticiden naar andere landen. VN-mensenrechtenexperts hebben hieromtrent de afgelopen jaren verschillende aanbevelingen gedaan aan de landen.

In haar rapport over mensenrechten en bestrijdingsmiddelen stelt de vorige speciale VN-rapporteur voor het Recht op Voedsel, Hilal Elver, dat mensen in andere landen blootstellen aan toxines waarvan is bewezen dat ze ernstige gezondheidsproblemen en zelfs de dood veroorzaken, duidelijk een schending van de mensenrechten is³⁷. In haar conclusies beveelt ze de landen aan om de praktijk van “dubbele standaarden” aan banden te leggen, waar vooral landen met een zwakkere regelgeving de dupe van zijn. Zij spoort de landen aan om een alomvattend bindend verdrag op te stellen om gevaarlijke pesticiden gedurende hun hele levenscyclus te reglementeren³⁸.

In 2020 legde de speciale VN-rapporteur voor toxische stoffen en mensenrechten, onder meer naar aanleiding van het rapport van de ngo's Public Eye en Uearthed waarin de omvang van de export van verboden pesticiden uit de EU aan het licht kwam³⁹, een krachtige verklaring⁴⁰ af waarin landen werden opgeroepen een einde te maken aan deze “uitbuiting” die niets anders is dan een “politieke toegift aan de industrie”. De verklaring werd medeondertekend door

« De bevolking van andere landen blootstellen aan toxines waarvan bekend is dat ze ernstige gezondheidsproblemen en zelfs de dood veroorzaken is een duidelijke schending van mensenrechten »

Hilal Elver,
speciaal VN-rapporteur voor
het recht op voedsel

37. A/HRC/34/48, §73.

38. Ibidem, §106

39. Public Eye et Uearthed, « Pesticides interdits... ».

40. OHCHR, « States must stop exporting unwanted toxic chemicals to poorer countries, says UN expert », Press release, 9 juillet 2020.

35 andere speciale rapporteurs en deskundigen van de VN. Experts wijzen op de rol van de EU, die "blijft doorgaan met de export van deze giftige pesticiden en industriële chemicaliën, met als gevolg wijdverbreide schendingen van de mensenrechten op leven, op waardigheid en op leven zonder wrede, onmenselijke of ontorende behandelingen in lage- en middeninkomenslanden"⁴¹. Deskundigen wijzen erop dat we de "discriminerende" en "geracialiseerde" aard van deze praktijken niet kunt negeren "omdat de gevaren worden uitgevoerd naar gemeenschappen van Afrikaanse afkomst en andere mensen van kleur."

**« The EU will,
lead by example,
[...] ensure that
hazardous
chemicals banned
in the European
Union are not
produced for
export »**

**Europese Commissie,
perbericht van
14 oktober 2020**

De speciale VN-rapporteur voor toxische stoffen richtte zich overigens al tot een aantal specifieke landen om hen te verzoeken de export van gevaarlijke pesticiden te verbieden. In een brief aan Zwitserland, de bakermat van Syngenta, een van de drie grootste pesticidenbedrijven ter wereld, verzocht de speciale rapporteur de regering om haar standpunt over een ontwerpverordening betreffende de export van pesticiden te herzien. Hij vroeg de regering met aandrang het amendement ingediend voor ORRChim in overweging te nemen en de export te verbieden van pesticiden en andere stoffen waarvan het gebruik verboden is in Zwitserland⁴².

De speciale rapporteur formuleerde soortgelijke opmerkingen in verslagen en brieven gericht aan het

Verenigd Koninkrijk⁴³, Duitsland⁴⁴, Denemarken⁴⁵ en Canada⁴⁶.

Omgekeerd feliciteerde de speciale VN-rapporteur voor het recht op een gezonde omgeving Frankrijk na de goedkeuring van een wet die de export van pesticiden verbiedt waarvan het gebruik in eigen land niet is toegestaan⁴⁷.

b. In strijd met de geest van de Europese Green Deal en de Belgische verbintenissen

Hoewel de EU in het kader van haar Green Deal beleidsmaatregelen treft om zich te profileren als leider in de ecologische transitie, zien we dat een dubbele standaard geldt tussen de acties die binnen de EU-grenzen worden ondernomen en daarbuiten. Zo voorziet de Green Deal in een "boer-tot-bord"-strategie om de transitie te bevorderen naar duurzamere voedselsystemen en te streven naar een daling met 50% van het gebruik van GBM in de Europese landbouw. Deze maatregel is echter uitsluitend van toepassing op EU-grondgebied en verbiedt geenszins de uitvoer van al dan niet verboden GBM. Hier is dus sprake van een gedifferentieerde behandeling, een dubbele standaard, tussen de EU en de rest van de wereld. Dit geldt net zo voor België, dat naast haar verbintenissen als lidstaat, onder meer lid is van de Coalitie voor Agro-ecologie.

c. In strijd met de regionale verbintenissen

Een studie van het *Center for International Environmental Law* (CIEL) over de export van verboden pesticiden vanuit de EU wijst op een aantal knelpunten in bepaalde internationale regelgevingen, met name in het Verdrag van Bamako, het Verdrag van Bazel, maar ook het Centraal-Amerikaans Akkoord⁴⁸.

41. [Vrije vertaling uit het Engels.](#)
42. [Communicatie van de speciale rapporteur voor toxische stoffen met de Zwitserse overheid, 11 november 2019.](#)
43. [A/HRC/36/41/Add.1](#)
44. [A/HRC/33/41/Add.2](#)
45. [A/HRC/39/48/Add.2](#)
46. [End-of-visit statement by the United Nations Special Rapporteur on toxics and human rights, Baskut Tuncak on his visit to Canada, 24 mei tot 6 juni 2019.](#)
47. [A/76/179, §85](#)
48. [Center for International Environmental Law, "The Export of Banned Pesticides to Africa and Central America", 2022.](#)

Fumigators op een aardbeïenveld, Chillonvallei, Lima, Peru, september 2022.

Verboden GBM zijn over het algemeen giftig en vormen daarom een bedreiging voor het milieu, de biodiversiteit en de menselijke gezondheid. Het Verdrag van Bamako beoogt net de invoer op het Afrikaanse continent te verbieden van alle gevaarlijke stoffen die elders verboden zijn, zoals gevaarlijk en radioactief afval. Het verplicht de ondertekenaars⁴⁹ om de import van deze stoffen te verbieden. In artikel 1.d van het Verdrag van Bamako wordt het toepassingsgebied van het Verdrag bepaald:

All hazardous substances which have been banned, canceled or refused registration by government regulatory action, or voluntarily withdrawn from registration in the country of manufacture, for human health or environmental reasons⁵⁰.

Artikel 4.1 verplicht alle ondertekenende partijen:

To take appropriate legal, administrative, and other measures within the area under their jurisdiction to prohibit the import of all hazardous wastes, for any reason, into Africa from non-contracting parties. Such import shall be deemed illegal and a criminal act⁵¹

Dezelfde redenering geldt voor het Centraal-Amerikaans Akkoord⁵². GBM die in de EU verboden zijn, worden door de ondertekenaars van het Verdrag van Bamako en het Centraal-Amerikaans Akkoord als giftige stoffen beschouwd, omdat ze als dusdanig erkend zijn door de EU-landen. Dit betekent dat de ondertekenende landen hun verplichtingen niet nakomen wanneer ze GBM invoeren die in de EU verboden zijn. Bovendien verbiedt het Verdrag van Bazel inzake de beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan de EU om dergelijke stoffen uit te voeren. De EU leeft dit bindende akkoord dus niet na.

d. Waar privébedrijven als winnaar uitkomen

In 1990 wedijverden 16 bedrijven voor 80% van de GBM-markt. In 2020 was 67% in handen van slechts 4 bedrijven⁵³. Een dergelijke concentratie van de economische macht, maar ook van het politieke gewicht van deze spelers, ondermijnt ons vermogen om democratisch te beslissen over de toekomst van onze voedselsystemen. Bovendien verwezenlijken deze bedrijven een aanzienlijk deel van hun omzet met werkzame stoffen die als zeer giftig worden beschouwd. Zo vertegenwoordigen de Highly Hazardous Pesticides 40% van de wereldwijde omzet in GBM en 60% van de verkoopvolumes⁵⁴. De vraag is dus of deze bedrijven werkelijk werk willen maken van meer duurzame voedselsystemen.

49. Het verdrag van Bamako werd in 1991 onderhandeld tussen 12 naties. Het trad in werking in 1998. Vandaag telt het verdrag 25 ondertekenende partijen.

50. Zie Bamako Convention Text

51. Ibid.

52. "El Acuerdo Regional sobre Movimiento Transfronterizo de Desechos Peligrosos", of het Centraal-Amerikaans Akkoord inzake gevaarlijk afval, ondertekend in 1992, verbiedt de invoer van alle gevaarlijke afvalstoffen in de Centraal-Amerikaanse regio. Dit akkoord wordt momenteel beschouwd als bindend voor de zes lidstaten (Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua, Panama).

53. Le BASIC, "Analyse de la création de valeur et des coûts cachés des produits phytosanitaires de synthèse", onderzoeksrapport, 2021.

54. Public Eye, "Highly Hazardous...".

© Jaccard

Fumigator met mancozeb op uiengewassen, Chillonvallei, Lima, Peru, september 2022.

2. Een handel die de voedselsystemen en de voedselzekerheid ondermijnt

GBM vormen een obstakel in de transitie naar duurzame voedselsystemen. In de eerste plaats zorgen ze dat landbouwers afhankelijk blijven van privébedrijven, wat hun economische kwetsbaarheid structureel versterkt. Volgens Europese statistieken zijn de aan pesticiden gerelateerde uitgaven in de landbouw tussen 1995 en 2017 gestegen van 58% naar 110% (+70% voor België)⁵⁵. In combinatie met een verschijnsel van resistentie dat, afhankelijk van het type product (herbicide, insecticide, enz.), optreedt na een tot twee decennia, dreigt het positieve effect van GBM onvermijdelijk te verdwijnen, wat landbouwers structureel op steeds hogere kosten jaagt. Bovendien verspreiden pesticiden en hun afgeleide producten zich binnen de ecosystemen en vervuilen ze de hele voedselketen, inclusief het drinkwater⁵⁶. Hun alomtegenwoordigheid belemmert ons vermogen om ons op middellange termijn te voeden. Tot slot maakt de afhankelijkheid van GBM van fossiele brandstoffen dit landbouwmodel onhoudbaar, gelet op de klimaatdoelstellingen.

Door GBM met bewezen zware milieueffecten te exporteren, verzwakt de EU de biodiversiteit van de agro-ecosystemen en de bodemgezondheid in derde landen. Deze zijn echter essentieel voor het opbouwen van duurzame en autonome voedselsystemen. Agro-

ecologische praktijken zijn gebaseerd op een goede bodemgezondheid en een intensiever gebruik van de ecosystemendiensten, die afhankelijk zijn van het goed functioneren van de biodiversiteit.

Het kan echt anders. Talrijke studies hier en elders tonen aan dat ook andere productiemethoden, zoals biologische landbouw, agrobosbouw of agro-ecologische systemen doeltreffend kunnen zijn. Ze bieden hogere en/of beter gegarandeerde inkomstenniveaus en -stabiliteit aan

landbouw(st)ers, scheppen meer werkgelegenheid dan de conventionele landbouw, leveren gelijke en vaak zelfs hogere rendementen op in de meeste regio's van de wereld en vooral in de Sahellanden, verkleinen de afhankelijkheid van landbouwers, verhogen de milieu-efficiëntie met als gevolg een beter gebruik van de hulpbronnen, een grotere biodiversiteit op de boerderij, een betere samenwerking tussen levende soorten, een hogere bodemvruchtbaarheid en een betere weerstand tegen omgevingsstress⁵⁷.

Exportverbod – het Franse voorbeeld

In 2018 keurde Frankrijk de EGALIM-wet goed, met een reeks maatregelen met betrekking tot de landbouw en voedsel. Dankzij het pleidooi van talrijke verenigingen voorziet een wetsartikel in een maatregel met betrekking tot de stopzetting van de productie, opslag en het in omloop brengen van GBM om redenen die verband houden met de bescherming van de gezondheid van mens of dier en het milieu¹. Deze baanbrekende tekst in de EU maakt de weg vrij voor soortgelijke regelgevingen in andere lidstaten. Uit een eerste analyse op basis van de uitvoer van verboden werkzame stoffen blijkt dat deze maatregel een aanzienlijke impact heeft gehad op de Franse export: deze is gedaald van 28.479 ton in 2021 naar 7.475 ton van januari tot september 2022².

Hoe voorbeeldig ook, de maatregel vertoont een aantal zwakheden. Ten eerste betreft deze niet de werkzame stoffen op zich, maar wel de GBM die verboden werkzame stoffen bevatten. Deze ontwerpfout laat bedrijven in de sector toe om de schadelijke werkzame stoffen te blijven exporteren, omdat de GBM pas in de derde landen worden geformuleerd. Ten tweede mogen GBM waarvan de vergunning is verlopen – en die dus niet onderworpen zijn aan een formeel verbod – nog worden geëxporteerd. De stopzetting van de uitvoer zal dan moeten worden vastgelegd in een besluit op basis van een effectbeoordeling. Deze maatregel geeft de industrie nog meer flexibiliteit. Tot slot legt het onderzoek van Public Eye een ware stoelendans bloot op Europese schaal: hoewel sommige werkzame stoffen historisch uitsluitend in Frankrijk werden geproduceerd, zien we nu een verschuiving van de productie en de uitvoer naar Duitsland. Voor België werd door een interne bron bevestigd dat een Belgisch bedrijf Franse producten heeft ontvangen na de goedkeuring van de EGALIM-wet...

1. [Decreet nr. 2022-411 van 23 maart 2022](#)
2. [Public Eye, « La France continue d'exporter des pesticides interdits », 30 november 2022.](#)

55. Le BASIC, "Analyse de la création de valeur et des coûts cachés des produits phytosanitaires de synthèse", onderzoeksrapport, 2021.
56. Schleiffer *et al.*, "Presence of pesticides in the environment, transition into organic food, and implications for quality assurance along the European organic food chain – A review", *Environmental Pollution*, 2022.
57. Douwe van der Ploeg *et al.*, "The Economic Potential of Agroecology: Empirical Evidence from Europe", *Journal of Rural Studies*, 2019; IPES-Food, "De l'Uniformité et la Diversité : Changer de paradigme pour passer de l'agriculture industrielle à des systèmes agroécologiques diversifiés", 2016.

DEEL 4

AANBEVELINGEN

1. Aanbevelingen met betrekking tot **verboden pesticiden** *

In 2022 stelde de Europese Commissie een nieuwe verordening voor: de *Sustainable Use of Plant Protection Products Regulation (SUR)* in het kader van haar strategieën van Boer tot Bord en Biodiversiteit. De regelgeving beoogt onder meer het gebruik van GBM en de daarmee gepaarde risico's tegen 2030 met 50% te verminderen. In het voorstel worden voor het eerst bindende limieten bepaald voor het gebruik van GBM. In de kwestie van de export van deze verboden werkzame stoffen werd dan weer geen vooruitgang geboekt. Hierover wordt met geen woord gerept in de roadmap 2023, ondanks de belofte van de Commissie in 2020 om een einde te maken aan deze praktijk⁵⁸.

Op Belgisch niveau:

Aan de federale overheid:

- Een nationale maatregel invoeren die voorziet in een uitvoerverbod voor verboden werkzame stoffen die van toepassing is op alle derde landen;
- Zorgen dat deze maatregel bepalingen bevat ter vermijding van de valkuilen die in Frankrijk worden waargenomen, nl. een verbod op de werkzame stoffen én de verouderde pesticiden⁵⁹;
- Profiteer van het Belgische voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie in 2024 om een voortrekkersrol te spelen in de Europese instellingen en hen aan te moedigen hun belofte na te komen om de productie en uitvoer van verboden werkzame stoffen te verbieden;

- Een einde maken aan elke afwijking voor het gebruik op nationale bodem van pesticiden die op Europees niveau zijn verboden;
- Het beter afstemmen van het overheidsbeleid inzake ontwikkelingssamenwerking (dat de landbouw in het globale Zuiden ondersteunt) en de steun die wordt gegeven aan de uitvoer van verboden werkzame stoffen (die schadelijk zijn voor diezelfde landbouw).

Aan de deelstaten:

- Een maatregel invoeren inzake het verbod op de productie en opslag van verboden werkzame stoffen.

58. De Commissie zal ook overal ter wereld veiligheids- en duurzaamheidsnormen bevorderen, met name door het goede voorbeeld te geven en een coherente aanpak te bevorderen opdat gevaarlijke stoffen die in de EU verboden zijn, niet voor de uitvoer worden geproduceerd" in "Green Deal: Commissie keurt, als stap naar gifvrij milieu, nieuwe strategie voor chemische stoffen goed", persbericht Europese Commissie op 14 oktober 2020.
59. In het tekstkader worden voornamelijk twee valkuilen genoemd: 1. de wetgeving betreft de gewasbeschermingsmiddelen die werkzame stoffen bevatten en niet de werkzame stoffen zelf, 2. de wet kan worden omzeild door de vergunning voor de werkzame stof in Europa niet te verlengen.

* (de werkzame stoffen in de bijlage bij Verordening EU 649/2012)

Op Europees niveau:

- Voor het jaar 2023 een strategievoorstel inzake chemische stoffen uitwerken dat een maatregel bevat om de uitvoer van verboden werkzame stoffen een halt toe te roepen;
- De stopzetting van de productie, opslag en uitvoer van verboden werkzame stoffen integreren in deze strategie inzake chemische stoffen;
- Alle verboden werkzame stoffen overhevelen van bijlage I van verordening EU 649/2012 naar bijlage 5, met als gevolg een totaal verbod op het gebruik, de productie en de opslag van deze stoffen in de hele EU;
- Een leidersrol opnemen op het internationale toneel om het gebruik en de productie van deze werkzame stoffen volledig te verbieden in alle regio's van de wereld via een bindend internationaal verdrag.

Op internationaal niveau:

- Zorgen voor meer transparantie en regulering van de sector om de reikwijdte en negatieve gevolgen van de handel in verboden pesticiden te beperken;
- Een comité van onafhankelijke deskundigen oprichten dat advies geeft over:
  - (1) het belang van deze verboden gewasbeschermingsmiddelen voor derde landen;
  - (2) het gebrek aan een alternatief;
  - (3) de mogelijkheden om het gebruik van deze verboden GBM te omkaderen;
  - (4) de mogelijkheden om het giftig afval van deze GBM te beheren en te verwijderen.

2. Aanbevelingen met betrekking tot het gebruik en de handel in pesticiden

Naast deze verboden werkzame stoffen is er nood aan een bredere denkoefening over andere giftige werkzame stoffen die eveneens schade berokkenen aan het milieu, de maatschappij en de mens (met name de HHP). Er is een gebrek aan transparantie in de handel in deze werkzame stoffen omdat hiervoor geen kennisgeving van uitvoer bestaat. Het is essentieel om een groot deel van de werkzame stoffen, waaronder HHP, aan een strengere regelgeving te onderwerpen.

Op Belgisch en Europees niveau:

- De productie en het gebruik van synthetische GBM niet steunen met financiële middelen voor ontwikkelingssamenwerking. In plaats daarvan moet de samenwerking gericht zijn op het aanmoedigen

60. En in de eerste plaats die stoffen die zijn opgenomen in het Verdrag van Rotterdam.

van agro-ecologische initiatieven die zich van deze inputs bevrijden en het steunen van organisaties uit het maatschappelijk middenveld die sensibiliseren over de gevaren van synthetische pesticiden;

- De overheidsstructuren van derde landen ondersteunen om de invoer van synthetische pesticiden beter te controleren en te reguleren;
- Sterke ambities nastreven om het gebruik, de regulering en de transparantie van synthetische gewasbeschermingsmiddelen te verminderen en alternatieven te steunen.

**HIER VERBODEN.
UITGEVOERD NAAR DAAR.
OVERAL DODELIJK.**

HIER VERBODEN. UITGEVOERD NAAR DAAR. OVERAL DODELIJK.

Pesticiden die gemaakt en verboden worden in België,
verwoesten landen in het zuiden. En komen via die weg weer op ons bord...

Teken de petitie op:

stop-pesticides.be

In samenwerking met:

